

Илија ПСАЛТИРОВ

НБРМ - ЗА ЕДНИ МАЈКА, ЗА ДРУГИ МАЌЕА

Народна банка на Република Македонија е клучна институција за регулирање на монетарната политика во земјава, регулирање на општата ликвидност на банкарскиот систем; управување и ракување со девизните резерви; уредување на платниот систем, издавање дозвола за основање и работење на банка и штедилница; вршење супервизија на банките и штедилниците итн. Во продолжение би се задржал на последниве две функции, имајќи предвид одредени случувања во изминатиов период, во кои директно се инволвирани финансиски институции. Значи, според Законот за НБРМ и Законот за банки, НБРМ е единствена супервизорска агенција надлежна за лиценцирање на банките и штедилниците во РМ, како и за вршење супервизија на нивното работење. Лиценцирањето опфаќа: издавање дозволи за основање и работење на банките и штедилниците; издавање дозволи за статусни измени (припојување и спојување на банки, трансформација на штедилница во банка и припојување на штедилница кон банка); издавање согласности врз основа на Законот за банките. Законската регулатива детално го дефинира процесот на лиценцирање кој го спроведува НБРМ.

Во процесот на лиценцирање, НБРМ би требало да се раководи од начелата на законитост, конзистентност (по субјекти и во време), стручност, етичност и уредност.

Но, дали е така? При извршувањето на супервизорската функција, пак, основна цел на НБРМ е одржување на сигурен и стабилен банкарски систем и заштита на интересите на штедачите и другите кредитори кои имаат вложено сопствени средства во банките. Во извршувањето на својата супервизорска функција, Народна банка применува низа супервизорски стандарди кои се базираат на меѓународни стандарди и практики, воспоставени од страна на Базелскиот комитет за банкарска супервизија.

Супервизорската функција на НБРМ се остварува преку оценка на усогласеноста на работењето на банките и штедилниците со законската регулатива и квантификација и следење на нивната изложеност кон различни видови ризици, со кои се соочуваат банките и штедилниците во своето работење, како што се: кредитен, ликвидносен, оперативен, курсен и други ризици. И овде се поставува прашањето дали тоа е така?

Имајќи предвид дека одредени банки кои работат под сомнителни околности, особено истакнувајќи ги последните случувања со градежниот криминал, каде веќе заложен имот кај банката се препродавал на крајни купувачи, се наметнува дилемата дали НБРМ соодветно ја извршува својата супервизорска функција или ја запоставува, кога не ѝ е во прилог? Се покажува дека некои банки кои биле високо оценети од НБРМ (со оценка "1" - највисока на скалата до "5"), всушност имале сомнителни зделки, за кои Народна бан-

ка воопшто не реагираше, иако тоа и е законска обврска.

Од друга страна, пак, ако се земе предвид дека две исклучително успешни штедилници како "Можности" и "Мак БС" долго чекаат на добивање позитивен одговор од страна на НБРМ за трансформација во банки, кој очигледно нема да добијат, се поставува прашањето кој го кочи развојот на банкарскиот систем во Македонија?

Во член 33 од Законот за НБРМ стои дека "доколку со супервизијата се утврди непридржување на банките, односно штедилниците кон прописаните стандарди и се констатираат неуредности и неправилности во спроведувањето на прописите, гувернерот е должен да преземе мерки против банката, односно штедилницата и да определи рокови за усогласување со стандардите и за отстранување на утврдените неуредности и неправилности". Дали гувернерот го прави тоа или, пак, само оневозможува други успешни финансиски институции да ја развиваат својата дејност и дали со тоа НБРМ е мајка за едни, а маќеа за други? Се чини дека НБРМ нема среќа со своите гувернери... Според одредени постапки и изјави, последниов се чини недоволно стручно ја извршува функцијата, а всушност досега тој беше и најслабиот министер за финансии. Имицот на НБРМ до некаде го одржуваат одредени стручни кадри кои со години работат таму но, за жал, првите луѓе на оваа институција наместо да го подигнуваат тој имиц, континуирано го девал-

вираат. Очигледно многу прашања се поврзани со начинот на кој функционираат одредени работи во НБРМ и на начинот на кој се донесуваат одредени одлуки, особено во деловите за лиценцирање и супервизија. А гувернерот (кој инаку е познат како политичка фигура), како прв човек на една исклучително значајна институција, не смее да биде заложник на дневно-политички игри и да потпаѓа под влијанија на политичките партии и видни личности во донесувањето на своите одлуки. Тој треба да биде првиот столб на независноста на институцијата која ја води и да ги почитува начелата од Законот за НБРМ, Законот за банки, супервизорските стандарди и други акти и одлуките да ги донесува непристрасно и врз база на реалните показатели, документи и фактички состојби. Само така НБРМ ќе покаже еднаков третман кон сите финансиски институции, без да протежира едни, а да го попречува работењето на други.

Во ситуација кога се навестува продажба на повеќе успешни банки, фузионирање на одредени банки и штедилници и во очекување на влез на познати банкарски брендови во земјава, се чини дека најголема кочница сепак е институцијата која, спротивно од тоа, е должна да ги промовира и да ги поддржува позитивните трендови во банкарството. Треба ли да се менува нешто во НБРМ, почнувајќи од врвот, нека оценат оние кои имаат надлежност за тоа - Собранието и претседателот на Република Македонија.